

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Педагогічний факультет

Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота магістра

з теми: **«Розвиток творчої активності молодших школярів засобами
інформаційних технологій навчання»**

Виконала: студентка II курсу магістратури
спеціальності 013 Початкова освіта
Явдошко Є.О.

Керівник :
Ковальчук О.В., кандидат педагогічних
наук, старший викладач кафедри теорії та
методик початкової освіти

Рецензент :
Моцик Р.В., кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри інформатики

Кам'янець-Подільський – 2019 року

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ	
АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ...9	
1.1. Системний аналіз психолого-педагогічного поняття	
«творча активність» молодшого школяра.....9	
1.2. Стан використання інформаційних технологій навчання в творчій	
активності молодших школярів.....22	
1.3. Типи програмно-педагогічних засобів для початкової школи.....30	
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ	
ШКОЛЯРІВ ЧЕРЕЗ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ.....46	
2.1. Технологія розвитку творчої активності молодших школярів	
засобами інформаційних технологій навчання.....46	
2.2. Організація, методика проведення і результати педагогічного	
експерименту.....69	
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
ДОДАТКИ.....	87

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ІТН	Інформаційні технології навчання
ІТ	Інформаційна технологія
ППЗ	Програмно-педагогічний засіб
ПК	Персональний комп'ютер
ЕГ	Експериментальна група
КГ	Контрольна група

ВСТУП

Стрімкі темпи модернізації сучасного суспільства зумовлюють нові все зростаючі вимоги до виховання підростаючого покоління. На цьому етапі суспільного розвитку особливо актуальним для педагогічної науки і практики стає пошук ефективних шляхів формування творчо активної особистості, для якої характерними є відповідальність, цілеспрямованість, наполегливість, самостійність, критичність, здатність діяти по-новому, пропонувати цікаві, нестандартні підходи, постійне прагнення удосконалювати світ і себе. Винятково важливу роль у вирішенні цих виховних завдань відіграє початкова школа. Серед багатьох засобів розвитку творчої активності молодших школярів найбільш ефективними є інформаційні технології навчання.

Першочерговим принципом освіти, визначеним законом України «Про освіту», є рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку. Одним із завдань загальної середньої освіти, визначеним законом України «Про загальну середню освіту», є формування особистості учнів, розвитку їх здібностей і обдарувань, наукового світогляду, а також, забезпечення умов для найповнішого розкриття її здібностей, задоволення освітніх потреб.

Аналіз нормативних документів дає можливість констатувати, що сучасне суспільство потребує особистостей, не шаблонних, звичних дій, а рухливості, гнучкості мислення, швидкої орієнтації і адаптації до нових умов яка не тільки має знання, але і вміє творчо використовувати їх у житті. Тому актуальною постає проблема пошуку нових, нестандартних форм, способів і прийомів навчання, спрямованих на розвиток творчих здібностей учнів.

Проблема творчої активності завжди була у полі зору вчених. Різні аспекти творчості розглядали В. Дружинін, Я. Пономарьов, І. Семенов; психологічні основи творчої активності вивчали Д. Богоявленська, Л. Виготський, П. Гальперін, Д. Ельконін, В. Крутецький, Г. Костюк, В. Мерлін, Н. Тализіна та ін.; педагогічний аспект зазначеної проблеми

досліджували Л. Аристова, В. Андрєєв, Ю. Бабанський, М. Данилов, Б. Коротяєв, І. Лернер, Л. Мамот, В. Паламарчук, О. Савченко, М. Скаткин, Т. Шамова, Г. Щукіна та ін. Дослідниками сформульовано основні умови формування творчої активності (Н. Вишнякова, Л. Івахненко, В. Лозова, Ю. Неженцев, І.І. Осадченко, С. Сисоєва); виявлено специфіку впливу різних засобів естетичного виховання на розвиток творчої активності молодших школярів (Л. Гуляєва, В. Кузін, А. Щербо); визначено особливості прояву творчої активності старших дошкільнят та молодших школярів у різних видах діяльності: ігровій – Ю. Косенко; трудовій – В. Сьомін, В. Тименко; образотворчій – С. Діденко, В. Кардашов.

Однак, у педагогічній теорії та практиці ще недостатньо досліджені питання, пов'язані з використанням для розвитку творчої активності молодших школярів комп'ютерних засобів. Досі не визначені і теоретично не обґрунтовані педагогічні умови, що сприяють найбільш ефективному розвитку творчої активності молодших школярів, а початкова школа не забезпечена інформаційними технологіями навчання, спрямованими на застосування засобів культури і мистецтва у вихованні творчо активної особистості учня.

Соціальна та педагогічна значущість проблеми розвитку творчої активності молодших школярів, її недостатня теоретична та методична розробленість зумовили вибір теми дипломного дослідження: **«Розвиток творчої активності молодших школярів засобами інформаційних технологій навчання»**.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці технології розвитку творчої активності молодших школярів засобами інформаційних технологій навчання.

Для досягнення мети дослідження було поставлено такі **завдання**:

1. Вивчити теоретичний аспект розвитку творчої активності молодших школярів.

2. Розкрити педагогічні можливості інформаційних технологій навчання як засобу, що сприяє ефективному розвитку творчої активності молодших школярів.

3. Розробити технологію розвитку творчої активності молодших школярів засобами інформаційних технологій навчання.

4. Експериментально перевірити ефективність технології розвитку творчої активності молодших школярів засобами інформаційних технологій навчання.

Об'єкт дослідження – процес творчого розвитку молодших школярів.

Предмет дослідження – зміст, форми та методи розвитку творчої активності молодших школярів засобами інформаційних технологій навчання.

В основі дослідження лежить **гіпотеза** про те, що творча активність молодших школярів у освітньому процесі значно зростає за умови дидактично обгрунтованого використання інформаційних технологій навчання як засобу її стимулювання.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної у дослідженні мети та вирішення поставлених завдань були використані наступні методи дослідження:

– *теоретичні* – порівняння, систематизація, класифікація та узагальнення для обгрунтування сутності творчої активності молодших школярів та виявлення дидактичних умов, які сприяють стимулюванню цієї риси засобами інформаційних технологій навчання; педагогічного прогнозування для побудови ефективної запропонованої технології згідно предмета дослідження;

– *емпіричні* (пряме та непряме спостереження на уроках за учнями у процесі виконання експериментальних творчих завдань, самоспостереження; анкетування, зокрема – з елементами експертної оцінки; опитування, бесіди, інтерв'ю; метод діагностичних контрольних робіт, метод вивчення шкільної документації), які допомогли об'єктивно діагностувати рівень творчої

активності молодших школярів, обґрунтувати та впровадити у шкільну практику розроблену експериментальну технологію;

– математичної статистики для обробки експериментальних даних за допомогою комп'ютера з метою визначення ефективності запропонованої дидактичної системи.

Експериментальна база. Дослідно-експериментальна робота проводилася нами на базі Кам'янець-Подільського ліцею I-III ступенів «Славутичка» Хмельницької обласної ради впродовж 2018-2019 навчального року. Дослідно-експериментальною роботою було охоплено 60 учнів початкової школи.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблено технологію розвитку творчої активності молодших школярів засобами інформаційних технологій навчання.

Результати проведеного педагогічного експерименту та запропонована технологія розвитку творчої активності молодших школярів засобами інформаційних технологій навчання можуть бути використані в підготовці науково-методичних рекомендацій щодо використання ІТ у навчанні учнів початкової школи, для підготовки та написання спеціальних методичних посібників з вивчення елементів комп'ютерних технологій, а також учителями у практиці роботи сучасної школи (на уроках та факультативах) у молодших класах.

Розроблені дидактичні матеріали можуть бути використані викладачами і студентами педагогічних закладів вищої освіти України та у системі перепідготовки та підвищення кваліфікації вчителів початкової школи.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на наукових і науково-практичних конференціях, семінарах – науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2018-2019 навчальному році (24-25 квітня 2019 р., м. Кам'янець-Подільський) «Особливості розвитку творчої активності молодших школярів засобами інформаційних технологій навчання»;

III Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (17-18 квітня 2019 р., м. Вінниця) «Психолого-педагогічні особливості розвитку творчих здібностей учнів початкової школи в умовах реформування освіти»; V Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти» (17-18 квітня 2019 р., м. Кам'янець-Подільський) «Забезпечення наступності між початковою та основною школою: здоров'язберезувальний чинник»; Всеукраїнській науково-практичній конференції «Технології виховання і розвитку дітей в умовах сучасного закладу дошкільної освіти» (26 вересня 2019 р., Кам'янець-Подільський) «Місце і роль проєктувальної діяльності в інформатизації Нової української школи освіти»; III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії» (23-24 жовтня 2019 р., Кам'янець-Подільський) «Розвиток творчої активності здобувачів освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа»»; Всеукраїнській інтернет-конференції «Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи» (24-25 жовтня 2019 р., м. Кам'янець-Подільський) «Роль проєктувальної діяльності молодших школярів в умовах інформатизації нової української школи»; Всеукраїнській студентській науково-практичній інтернет-конференції «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи» (24-25 жовтня 2019 р., Івано-Франківськ) «Технології розвитку творчої активності здобувачів початкової освіти в умовах НУШ».

Результати дослідження обговорювались на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2018–2019, 2019-2020 н.рр.).

Публікації. Основні результати дослідження відображено в статті: «Використання інформаційних технологій у початковій школі» у збірнику наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2019).

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків..

ВИСНОВКИ

У рамках дослідження було вивчено психолого-педагогічну літературу із зазначеної проблеми, розглянуто сутність, зміст та основні компоненти розвитку творчої активності молодших школярів, а також конкретизовано особливості розвитку творчої активності молодших школярів засобами інформаційних технологій навчання; визначені критерії, показники та подано якісну характеристику рівнів вираженості творчої активності молодших школярів. Ми прийшли до таких висновків:

1. У процесі системного аналізу науково-педагогічних джерел та літератури з проблем навчання молодших школярів виявили, що питання стимулювання творчої активності учнів засобами інформаційних технологій у дидактичному процесі сучасної загальноосвітньої школи недостатньо обґрунтовано, що не сприяє його повному розв'язанню, як у педагогічній теорії, так і у шкільній практиці. Творчу активність молодших школярів розглядаємо як найвищий рівень активності, який виражається у здатності учня активізувати свої сили з їх ініціаторським застосуванням за умови стимулювання пізнавального інтересу, успіху розвитку творчих здібностей на основі високого рівня розвитку відповідних психічних процесів.

2. Розкрито педагогічні можливості застосування інформаційних технологій навчання: ураховано тенденції інформатизації освіти, зокрема розвитку інформаційно-комунікаційних технологій навчання; відображено типи комп'ютерних програм для початкової школи, які є засобами навчання та ефективно розвивають творчу активність молодших школярів.

3. Розроблено технологію та критерії розвитку творчої активності молодших школярів засобами інформаційних технологій навчання. В її основу покладено залучення учнів початкової школи до комп'ютерної техніки через систему різних типів уроків. Методи і прийоми роботи, які було застосовано у процесі розвитку творчої активності молодших школярів, узгоджуються з емоційним характером дитячої творчості.

4. Експериментальна перевірка ефективності технології розвитку творчої активності молодших школярів засобами інформаційних технологій навчання показала, що її впровадження в освітній процес початкової школи сприяє розвитку в учнів умінь та навичок до творчої діяльності.

Слід зазначити, що в дослідженні розкрито лише деякі аспекти проблеми розвитку творчої активності молодших школярів засобами інформаційних технологій навчання. Розгляд представлених концепцій, технологій креативної освіти не вичерпує всього арсеналу ідей, підходів, теорій творчого навчання та розвитку молодших школярів. Доцільним є поглиблення та подальша розробка питань діагностики та формування творчих здібностей і мотивації, оскільки сучасна школа має нагальну потребу в нових технологіях, що спроможні не лише навчити дитину, але й подбати про її творчий розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агапова Т.П. Формування творчої активності студентів творами живопису в навчальному процесі: автореф. дис... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Харківського держ. пед. ун-т. ім. Г.С. Сковороди. Харків, 1996. 20 с.
2. Актуальные вопросы формирования интереса в обучении: учебное пособие для слушателей ФПК, директоров общеобразовательных школ и учителей по спец. курсу для студентов пед. ин-тов / Под ред. Г.И. Щукиной. – Москва : Просвещение, 1984. 176 с.
3. Андрієвська, В.М., Олефіренко Н.В. Мультимедійні технології у початковій ланці освіти // Інформаційні технології і засоби навчання. 2010. № 2 (16). [online]. URL : <http://www.ime.eduua.net/em.html> [дата звернення: 1 грудня 2018 р.).
4. Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія: курс лекцій. Вид-ня 2-е, випр. і доп. Київ : Генеза, 1996. 368 с.
5. Батышев, С.Я., Новиков А.М. Профессиональная педагогика: учебник для студентов, обучающихся по педагогическим специальностям и направлениям. Москва : Ассоциация „Профессиональное образование”. 1997. С. 275.
6. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2-х кн. – Кн. 1.: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: наукове видання. Київ : Либідь, 2003. 280 с.
7. Бецман Л.В. Психология творчества младшего школьника. Москва : Знание, 1997. 74 с.
8. Белявіна Н.Д. Деякі методичні проблеми використання нових комп'ютерних технологій в музичній освіті // Культура і мистецтво в сучасному світі: Наукові записки КДУК і М. Київ : КДУК і М, Вип. 1. 1998. С. 195-201.

9. Бичко І.В., Табачковський В.Г., Горак Г.І. Філософія. Курс лекцій: навчальний посібник (2-е вид.). Київ : Либідь, 1994. 576 с.
10. Богоявленская Д.Б. Пути к творчеству. Москва : Знание, 1981. 251 с.
11. Богуш А.М. Методика навчання української мови в дошкільних закладах: навч. посібник. Київ : Вища школа, 1993. 327 с.
12. Большой энциклопедический словарь [online] URL : <http://dic.academic.ru> (дата звернення: 29 січня 2019).
13. Булак І.С. Індивідуальні відміни у проявах творчої активності майбутніх педагогів // Психолого-педагогічної основи формування творчої особистості педагога оновленої національної школи / Під. ред. Кузя В.Г. Умань, 1992. С. 19-21.
14. Бухаркина, М.Ю., Шилова, О.Н., Ястребцева, Е.Н. Что такое мультимедиа? Страницы из неопубликованной книги «КМ-Школа» – контентная образовательная информационная система школы, ред. Е.Н. Ястребцевой. URL : <http://wiki.km-school.ru/wiki/index.php/> (дата звернення: 12 лютого 2019 р.).
15. Ванцвайг П. Десять заповедей творческой личности. Москва : Наука, 1990. 267 с.
16. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. Санкт-Петербург : Союз, 1997. 96 с.
17. Горальський А. Теорія творчості (пер. з пол.). Львів : Каменяр, Warszawa: Universitas rediviva, 2002. 144 с.
18. Гусак П.М. Проблема впровадження сучасних технологій навчання // Методичні засади конструювання змісту професійної освіти : наук.-метод. зб. / Гол. ред. І.А. Зязюн. Вінниця, 1998. Ч. 2. С. 81-85.
19. Денисюк А.С. Психология детского творчества. Москва : Знание, 1992. 137 с.
20. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 15.09.2018).

21. Дидье Жюлиа. Философский словарь (пер. с франц.). Москва : Международные отношения, 2000. 544 с.

22. Довідник з педагогіки і психології: навчальний посібник для викладачів, аспірантів та студентів педагогічних навчальних закладів / О.В. Скрипченко, Т.М. Лисянська, Л.О. Скрипченко. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2002. 216 с.

23. Дорошенко Ю.О., Суховірський О.В. Методичні підходи до використання комплексу навчально-розвивальних ігрових програм з курсу «Сходинки до інформатики» у початкових класах: навчальний посібник. Хмельницький : ХГПШ, 2013. 52 с.

24. Жалдак М., Лапінський В., Шут М. Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання математики, фізики, інформатики // Інформатика. 2016. № 3–4. 95 с.

25. Казакова П.Г. Психолого-педагогические аспекты формирования социальной активности у детей дошкольного возраста // Формирование социально-активной личности: сущность, проблемы / Под. ред. А.П. Петрова. Часть 1. Москва : 1985. 254 с.

26. Кивлюк О.П. Аналіз наукових досліджень з проблематики пропедевтики інформатики в початковій школі // Інформатика та інформаційні технології. 2016. № 6. С. 69–72.

27. Киричук О.І. Навчальні інтереси молодших школярів. Київ : Рад. школа, 1982. 278 с.

28. Кирсанов А.А. Индивидуализация учебной деятельности как психологическая проблема. Казань : Казанский ун-т, 1982. 224 с.

29. Клименко В.В. Шляхи розвитку дитини незчисленні // Обдарована дитина. 2001. № 7. С. 32-44.

30. Коберник О.М. Навчально-виховний процес у сільській загальноосвітній школі: сутність, проектування, організація. Київ : Знання, 1998. 274 с.

31. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) // Початкова школа. 2000. №3. С. 1-6.

32. Кравчук О.В. Сучасний урок із застосуванням комп'ютерних технологій у початковій школі // Буде школа – буде село – буде держава: Всеукр. пед. чит. присвяч. дню народж. О.А. Захаренка. Черкаси, 2016. –С. 65–67.

33. Краткий психологический словарь / Сост. Л.А. Карпенко / Под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. 2-е изд., расш. испр. и доп. Москва : Политиздат, 1985. 431 с.

34. Левшин М.М. Тенденції розвитку змісту інформатики в 1-4 класах // Педагогіка і психологія. 2000. №4. С. 95-104.

35. Левшин М., Муковіз О., Прохур Ю. Електронний підручник у системі навчально-методичного забезпечення // Вища освіта України. 2007. № 1. С. 60 – 67.

36. Леотьев А.Н. Избранные психологические произведения: в 2 т. Москва : Педагогика, 1983. Т. 1. 391 с.

37. Леотьев А.Н. Развитие памяти: экспериментальное исследование высших психических функций. Москва-Ленинград : Учпедгиз, 1931. 278 с.

38. Ломаковська Г.В., Проценко Г.О., Ривкінд Й.Я., Рівкінд Ф.М. Сходинки до інформатики : підруч. для 2 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Київ : Освіта, 2012. 160 с.

39. Матюхина М.В. Мотивация учения младших школьников. Москва : Педагогика, 1984. 311 с.

40. Митник О. Розвиток творчого мислення школярів – складова життєвого успіху // Початкова школа. 2000. № 3. С. 1-4.

41. Мокрогуз, О.П., Психолого-педагогічні аспекти сприйняття навчальної інформації у контексті застосування мультимедіа URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Mokroguz%20O..pdf (дата звернення: 16 Липень 2019).

42. Моляко В.А. Психология решения школьниками творческих задач. Київ : Рад. школа, 1983. 95 с.

43. Муковіз О.П. Методика застосування комп'ютерної техніки при вивченні дисциплін шкільного курсу. Умань: ПП Жовтий, 2011. 105 с.

44. Немов Р.С. Психология: учебник для студ. высших пед. учебн. завед.: В 3-х кн. 4-е изд. Кн.1.: Общие вопросы психологии. Москва : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. 688 с.

45. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ : Видавничий центр «Просвіта»; Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 2000. 368 с.

46. Новосельцев С., Мультимедиа – синтез трех стихий // Компьютер-пресс. №7. 1991. С. 314.

47. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: [под ред. Е.С. Полат]. Москва : Академия, 2008. 269 с. (3-е изд., испр. и доп.).

48. Осадченко І.І. Проблема стимулювання творчої активності школярів // Рідна школа. 2001. № 11. С. 54-55.

49. Осадчий І. Освіта сільського регіону: проблеми та знахідки // Директор школи, ліцею, гімназії. 2001. № 4. С. 80-85.

50. Підготовка вчителя до використання інноваційних педагогічних технологій у початковій школі: монографія / Коберник О. М., Коберник Г. І., Волошина Г. П. [та ін.]. Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. 190 с.

51. Педагогічна діагностика. Методичні рекомендації / Укл. В. Уруський [Електронний ресурс]. URL: old.ippo.edu.te.ua/files/metod_work/vydavnych/09_ped_diagnostyka.doc. (дата звернення: 15.02.2019).

52. Психологическая энциклопедия / Р. Корсини, А. Ауэрбах (ред.). 2-е изд. Санкт-Петербург. : Питер, М. и др., 2003. 1094 с.

53. Развитие творческой активности школьников / Матюшкин А.М., Аверина И.С., Чистякова Г.Д., Шумакова Н.Б. и др. / Под. ред. Матюшкина А.М. Москва : Педагогика, 1991. 160 с.

54. Ривкінд Й.Я., Маргуліс Є.Д. Комп'ютери у школі: кн. для вчителя. Київ : Рад. школа, 1991. 191 с.
55. Розвиток інформаційного суспільства в Україні // Комп'ютер у школі та сім'ї. 2009. №8. С. 3–17.
56. Роменець В.А. Психологія творчості: навчальний посібник для студентів вищих навч. закл-в. Київ : Либідь, 2001. 346 с.
57. Російсько-український словник синонімів / Н.П. Башнякова, Г.П. Вишнеvsька, Н.Н. Пилинський, Л.О. Родніна та ін.; За ред М.М. Пилинського. Київ : Освіта, 1995. 265 с.
58. Рябцева С.Л. Диалог за партой: книга для учителя. Москва : Просвещение, 1989. 96 с.
59. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник. Київ : Грамота, 2012. 504 с.
60. Скворцова С. О., Вторнікова Ю. С. Професійно-комунікативна компетентність учителя початкових класів : монографія. Одеса : Абрикос Компани, 2013. 290 с.
61. Совгіра С. В. Методика проведення педагогічного експерименту // Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. / [ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін.] Умань : ПП Жовтий, 2010. Вип. 2. С. 38–46.
62. Ситник В.І. Художня праця та образотворче мистецтво // Бібліотечка вчителя початкової школи. 2001. № 9. С. 2-4.
63. Словарь-справочник «Человек и общество» (Философия) Сост: И.Д. Коротец, Л.А. Штомпель, О.М. Штомпель. Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. 544 с.
64. Смолюк І.О. Педагогічні технології: дослідження соціально-особистісного аспекту. Луцьк : «Вежа» Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1999. 294 с.
65. Стрельников В. Методика оцінювання інтелекту та критерії творчої особистості // Завуч. 2000. № 6. С. 8-10.

66. Суховірський О.В. Передумови використання комп'ютерної техніки в початковій школі: навч. посібник. Хмельницький : ХГПІ, 2017. 24 с.
67. Сходинки до інформатики: підручник для 2 класу загальноосвітніх навчальних закладів / Г.В. Ломаковська, Г.О. Проценко, Й.Я. Ривкінд, Ф.Н. Ривкінд. Київ : «Освіта», 2012. 161 с.
68. Талызина Н.Ф. Внедрению компьютеров в учебный процесс – научную основу // Сов. педагогика. 1985. №12. С. 34-38.
69. Тименко В.П. Развитие творческой уяви младших школьников // Начатковая школа. 1994. № 11. С. 13-21.
70. Тимчасові вимоги до педагогічних програмних засобів для загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів, що створюються за державні кошти [Електронний ресурс]. 2007. № 369. Режим доступу до файлу: http://www.mon.gov.ua/laws/MON_369.doc. (дата звернення: 11.02.23019 р.).
71. Ткач Р.В. Психологічні особливості творчої активності младших школьников у процесі фольклорно-ігрової діяльності : дис. ... кандидата психол. Наук : 19.00.07. Київ, 1999. 186 с.
72. Тушева В.В. Формування творчої активності учнів младших класів у процесі виконання завдань художньо-естетичної спрямованості: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01. Київ, 1997. 196 с.
73. Український педагогічний словник / укл. С. Гончаренко. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
74. Учитель початкової школи: науково-методичний журнал. 2013, № 3. 42 с.
75. Шахова К.К. Комп'ютер у початковій школі // Відкритий урок. – 2003. – № 9/10. – С. 79.
76. Юзвак Ж. Духовний розвиток: сутність, мета, умови здійснення // Початкова школа. 2000. № 4. С. 9-10.
77. Ягупов В. В. Педагогіка : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2002. 560 с.

78. Яшанов С. М., М. С. Яшанов Сучасні інформаційні технології в освіті : навч.-метод. посіб.. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. 157 с.

79. Ayres, P., 2015. State-of-the-Art Research into Multimedia Learning: A Commentary on Mayer's Handbook of Multimedia Learning. *Applied Cognitive Psychology*, 29(4). P. 631–636.

80. Encyclopaedia Britannica Online [online] Available at: <[https://www.britannica.com/search?query= Interactive%20Multimedia](https://www.britannica.com/search?query=Interactive%20Multimedia)> [10 Лютий 2019].

81. Mathis, G., 2015. Inquiry-Based Learning: The Power of Asking the Right Questions. [Online] Available at: <http://www.edutopia.org/blog/inquiry-based-learning-asking-rightquestions-georgia-mathis> [8 Квітень 2016].

82. Roberts, David, 2016. Is lecturer in international relations at Loughborough University. [online] Available at: <<http://ow.ly/z2pfU>> [24 Грудень 2016].

83. Rope, A., 1995. Review of Longman Interactive English Dictionary (LIED), CALL Review, March 1995, Reviews section.